#Zuhause: Afkijken van de Duitse literatuur

DIA-medewerkers delen hun ervaringen in coronatijden

Columns - 14 april 2020 - Auteur: Roswitha Dickens

"Waarom schrijf je een proefschrift over sociale isolatie in de literatuur?" hoorde ik de afgelopen jaren vaak. Goed uitleggen kon ik dat zelf eigenlijk ook niet. Het thema 'der soziale Rückzug' in de Duitstalige literatuur na 1900 kwam tijdens mijn masterstudie aan de Universiteit Heidelberg per toeval op mijn pad. Drie maanden na de verdediging van mijn proefschrift is de wereld in de ban van COVID-19 en *social distancing*. De teksten die ik las, geven een goede indruk van een leven waarin sociale contacten tot een minimum zijn gereduceerd. Wat kunnen we er van afkijken?

Ga tuinieren, de natuur in

De ik-verteller in het korte verhaal 'In den Felsen' (1907) van Hermann Hesse bracht wekenlang naakt bessen verzamelend in de bergen door: "*Und ich dachte daran, mit welchen Vorstellungen und Erwartungen ich die Einsiedelei bezogen hatte. Genesen hatte ich wollen und frei und neu werden.*" Ook in andere romans staat een natuurlijkere levenswijze centraal: het aanleggen van een moestuin of zelfs geheel zelfverzorgend leven.

De hoofdpersoon in Doris Knechts 'Wald' (2015) wil zich eveneens weer vrij voelen. Na een faillissement trekt ze zich terug op het platteland en brengt haar dagen door met de aanleg van een moestuin, vissen en jagen. Voor voormalig marineofficier Thomas von Orla, de hoofdpersoon in de roman 'Das einfache Leben' (1929) van Ernst Wiechert, geldt ook: overdag buiten hard werken, om ´s avonds moe en voldaan in bed te kunnen vallen. Zo blijf je bezig en ga je niet piekeren.

Pak een boek, schrijf een verhaal, onderneem een fantasiereis

Von Orla oefent nog een andere activiteit uit: hij leest en schrijft. "*Die Netze auslegen und wieder einziehen, Haus und Insel sauberhalten, ein paar Seiten lesen und abends am Wasser sitzen und in die Sterne sehen*", schrijft Wiechert. Von Orla is niet het enige personage dat naar leesstof grijpt. In 'Waldwinter'

(1902) van de in vergetelheid geraakte Silezische auteur Paul Keller schrijft de ik-figuur op een burcht, gelegen in het bos, aan een epos en leest tegelijkertijd bijpassende literatuur uit de tijd van de romantiek. Op beide personages hebben de rust en ruimte die de afzondering hen biedt een inspirerende werking. Ze worden er creatief van.

> #Zuhause
> In deze columnserie vertellen medewerkers van het Duitsland Instituut Amsterdam wat hen opvalt tijdens de corona-pandemie

Creatief is ook Rosalind in 'Die Überläuferin' (1986) van Monika Maron. Onder het DDR-regime kan ze als historicus niet vrij denken. Teruggetrokken tussen de vier muren van haar eigen appartement laat ze haar gedachtes des te meer de vrije loop en onderneemt ze een fantasiereis: ze gaat "*mit dem Kopf durch die Wand*" en belandt uiteindelijk zelfs in de VS. In 'Tynset' (1965) van Wolfgang Hildesheimer dagdroomt de hoofdpersoon vanuit zijn bed over een mogelijke reis naar het plaatsje Tynset. Actief zijn de personages lichamelijk of geestelijk allemaal, ook al ontbreekt het contact met de buitenwereld voor een groot gedeelte.

Ontdek iets nieuws, ontwikkel jezelf verder

In Ulrich Plenzdorfs 'Die neuen Leiden des jungen W.' (1973) wil Edgar Wibeau zelfs boven zichzelf en zijn voormalige collega´s uittorenen. Hij heeft het ambitieuze project een uitvinding te doen. Dat geldt ook voor Till in Kevin Kuhns 'Hikikomori' (2012), die, nadat hij zichzelf meerdere weken in zijn slaapkamer in het huis van zijn ouders heeft opgesloten, een nieuwe, virtuele wereld sticht: Die Welt 0, "*eine Welt ohne Menschen*". Voor beide personages kent de sociale isolatie geen goed einde. Edgar wordt bij zijn experiment geëlektrocuteerd, Till springt uit zijn raam.

Over het algemeen geldt dat de sociale isolatie een fase is die ook weer voorbij gaat en waar niet zelden iets beters of mooiers voor in de plaats komt. Zo keren Von Orla in 'Das einfache Leben' en Marian in 'Wald' de stad bijvoorbeeld geheel de rug toe en gaan nieuwe contacten aan op het platteland. Bij Monika Maron schijnt de hoofdpersoon aan het einde van haar fantasiereis de zin in het leven te hebben herwonnen.

Stil protest en rebellie

Ook onze situatie zal stap voor stap weer veranderen en als je het mij vraagt, zijn

wij dan ook niet opeens allemaal weer gewoon terug van weggeweest. Wij staan net als de personages uit de romans van mijn proefschrift niet stil. Ik leer mijzelf en mijn naasten anders kennen en doe een hoop ervaring op met werken vanuit huis en online lesgeven. Met alle zoom-meetings, telefoon- en whatsappgespreken heeft deze sociale isolatie sowieso een ander karakter dan de "*Einsiedelei*" bij Hesse.

Bovendien uiten de personages, wanneer zij zich van de maatschappij afkeren, hun onvrede. Sociale isolatie is vaak een vorm van stil protest. Ten tijde van corona is het beperken van sociale contacten juist een hoognodige vorm van maatschappelijke betrokkenheid. Rebellie is nu hoesten in het openbaar of zonder boodschappenkar de supermarkt in. Dit is de omgekeerde wereld, ook voor mij, nu mijn proefschrift tenmiste voor een deel praktijk is geworden.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/36946/zuhause-afkijken-van-de-duitse-literatuur